

Stöd för lärares analys av undervisningen

Det har gjorts ett antal försök att ringa in vad som kännetecknar god undervisning, de skiljer sig givetvis något åt, men ett antal faktorer återkommer:

- Organisation och strukturering av undervisningen
- Variation
- Stärkande av elevers motivation och engagemang
- Stärkande av elevernas möjlighet och vilja att ta ansvar för det egna lärandet
- Tydlighet kring mål, undervisningsinnehåll och vad eleverna förväntas utveckla
- Återkoppling av lärande
- Ledning och stimulans
- Elevers inflytande på och delaktighet i undervisningen

I detta stödmaterial finner du frågor under vart och ett av områdena. De är tänkta att, i urval som passar den enskilda skolan, kunna användas som underlag i ett kollegialt lärande mellan lärare. Observera alltså att frågorna är så många att det är nödvändigt med ett urval så att man får ett djup i samtalen.

Definitioner

- Lärare innefattar lärare i grundskola, förskoleklass, fritidshem och grundsärskola.
- Undervisning innefattar aktiviteter i alla dessa skol- och verksamhetsformer.
- Frågorna används i de sammanhang de är relevanta.

Källor

Allmänna råd om betyg och betygssättning (2018). Stockholm: Skolverket.

Håkansson, J & Sundberg, D (2012). *Utmärkt undervisning*. Stockholm: Natur & Kultur.

Kornhall, P (2018). *Lärare-en handbok*. Stockholm: Natur & Kultur.

Skaalvik, E och Skaalvik, S (2016). *Motivation och lärande*. Stockholm: Natur & Kultur.

Skolinspektionen <https://www.skolinspektionen.se/sv/Rad-och-vagledning/undervisning/>

Wallberg, H (2013). *Formativ bedömning i praktiken*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Zimmerman, F (2019). *Vad lärare och andra vuxna behöver veta för att fler pojkar ska lyckas i skolan*. Stockholm: Liber.

Hur har lärarnas sätt att organisera och strukturera undervisningen påverkat elevernas kunskapsutveckling?

- Hur tänker ni när ni inleder en lektion för att skapa ett tydligt samband med de föregående?
- Hur tänker ni när ni avslutar en lektion för att sammanfatta innehållet eller fänga upp sådant som eleverna haft svårt att förstå?
- Hur arbetar ni med återkommande tillbakablickar och översikter?
- Hur tänker ni om lektionens ”dramaturgi”, alltså hur en ”bra” lektion är uppbyggd?
- Hur avgör ni hur långa genomgångar ni kan ha? Vad påverkar, till exempel elevernas arbetsminne, tidigare kunskap, engagemang, et cetera?
- Hur arbetar ni för att ge eleverna många korta inlärningsstillfällen för att de ska kunna befästa kunskaperna i långtidsminnet?
- Hur presenterar ni material eller kunskapsinnehåll som är nytt för eleverna? Till exempel allt på en gång och mycket tid för att arbeta eller i olika steg med elevaktivitet mellan de olika stegen? Vad styr ert val?
- Hur ser ni på förhållandet mellan en mycket tydlig struktur i lektionsplaneringen och förmågan att improvisera utifrån vad eleverna säger och gör?
- Hur väljer ni läromedel? Vilka faktorer tar ni hänsyn till?
- Hur organiserar och leder ni grupparbeten? Hur tänker ni om hur ni bäst grupperar eleverna?
- Hur tänker ni om läxor och hemarbete? Om prov?

Hurdan är lärarnas förmåga att variera undervisningen utifrån elevernas behov?

- Vilka begrepp eller moment kan vara extra svåra för eleverna? Hur har ni undervisat de momenten? När har det fungerat bra?
- Vilka är de vanligaste felen eller misstagen eleverna gör i ditt ämne? Vilka är de vanligaste missuppfattningarna? Hur skulle man kunna undervisa för att undvika dem?
- Vilka olika strategier har ni för att undervisa ett och samma undervisningsinnehåll?
- Hur gör ni för att variera typen av problem som eleverna ställs inför?
- Har ni någon favorit bland uppgiftstyper eller aktiviteter? Vad är det som gör att ni föredrar den? Fångar den alla elever? Vilka alternativ kan ni tänka er?
- Hur gör ni för att fånga alla elever i era instruktioner? Hur tänker ni om att ge olika elever olika typer av instruktioner?

- Hur ser det logiska flödet av moment och aktiviteter ut? Gör det att eleverna upplever undervisningen som stimulerande och varierande?

Hur arbetar lärarna för att stärka elevernas motivation och engagemang?

- Hur säkerställer ni att **alla** elever kommer i gång och därefter bibehåller sitt engagemang?
- Vid vilka tillfällen blir det extra tydligt att eleverna är engagerade och aktiva? Kan ni ringa in vad det beror på? Hur vet ni att de lär sig vid dessa tillfällen?
- Hur tänker ni om uppgifter och aktiviteter som utmanar elevernas tänkande?
- Hur gör ni för att signalera höga förväntningar? Hur kan det märkas att ni har *låga* förväntningar på en elev?
- Hur gör du för att visa eleverna vad du som lärare tror att varje elev ska klara av?
- Hur gör ni för att stärka elevernas tro på sin egen kapacitet?
- Hur **visar** ni att det är bra att göra fel, att det är ett tillfälle att lära?
- Hur gör ni för att ge eleverna möjlighet att se att de gör framsteg?
- Hur tydliggör ni nyttovärdet av de olika skolämnena?
- Hur visar ni att ni tar elevernas frågor, upplevelser och önskemål på allvar?

Under den här rubriken kan man också tänka sig frågor om pojkar och flickor i undervisningen:

- Finns det exempel på maskulina handlingar eller normer som motverkar en bra studiemiljö för pojkarna? Hur kan ni arbeta för att motverka?
- Vilka ideal reproducerar pojkarna? Pluggkultur, antipluggkultur, ickeansträngningskultur? Är det något ideal som dominerar eller skiljer det sig åt mellan olika grupper? Vilken kultur anser eleverna är den dominerande? Påverkar ni lärare kulturerna? Hur i så fall?
- Vad tycker ni om skojbråk? Hur påverkar de pojkars och flickors klassrumsmiljö?

Hur arbetar lärarna för att stärka elevernas möjlighet och vilja att ta ansvar för sitt eget lärande?

- Hur använder ni delaktighet och inflytande för att utveckla elevernas förmåga och vilja att ta ansvar för sin kunskapsutveckling?
- Hur ger ni eleverna möjlighet att utveckla, behärska och använda olika metakognitiva strategier för sitt lärande?
- Hur får eleverna träna på att reglera sitt eget lärbeteende?
- På vilka sätt syns det i er undervisning att ni utgår från att eleverna kan och vill ta ansvar för sin egen kunskapsutveckling?
- Hur arbetar ni för att stärka elevernas känsla av att ansträngning lönar sig?

- Hur arbetar ni för att stärka elevers uthållighet för att kunna nå mer långsiktiga mål?
- Långa projekt, hur hjälper ni eleverna att arbeta under tiden?

Hur tydliga har vi varit kring mål, undervisningsinnehåll och vad eleverna förväntas utveckla?

- Hur gör ni för att tydliggöra syfte och mål med undervisningsinnehåll och arbetssätt för eleverna? Hur vet vi att vårt sätt skapar överblick och sammanhang för dem?
- Hur gör ni för att kommunicera till era elever vad som förväntas av dem och varför?
- Vilka olika sätt använder ni för att eleverna ska förstå vad hög kvalitet i ett arbete är?
- Hur ger ni era elever möjlighet att delta i att värdera kvaliteter i sina svar och uppgifter?
- Är eleverna vana vid att diskutera hur en väl utförd uppgift ser ut?
- Hur gör ni för att samla på er goda elevexempel?
- Hur kan man göra tydliga uppgifter och examinationer?
- Åk 6–9: Hur säkerställer ni att information om betyg och betygssättning inte tar alltför mycket utrymme från undervisningen?

Hur gör lärarna när de följer och återkopplar elevernas lärande?

- Hur planerar ni för bedömning? Planerar ni till exempel in tid för respons och återkoppling?
- Hur gör ni när ni övervakar elevernas förståelse genom regelbunden återkoppling?
- Vilka olika bedömningsformer använder ni? Hur återkopplar ni?
- Hur tänker ni kring att göra återkopplingen motiverande, även för dem som inte lyckas så väl?
- Hur arbetar ni för att bedöma gruppens lärande under pågående undervisning? Muggar, handsignaler...
- Hur vet ni att eleverna faktiskt använder den återkoppling ni ger för att utvecklas?
- Hur gör ni för att ta reda på vad eleverna vet eller har lärt sig, för att veta vad ni ska undervisa om härnäst?
- Hur tänker ni om *scaffolding*, till exempel handledning, modellering av procedurer och metoder, sociala exempel, korrigering och återkoppling?
- Hur tänker ni om att ställa frågor och att försäkra er om svar från alla elever?

Vilka stödinsatser ser vi har givit resultat för elevernas kunskapsutveckling?

- Hur gör ni för att utmana elever som nått långt i sin kunskapsutveckling?
- Hur gör ni för att stödja elever som har svårt att nå målen?
- Hur vet ni att det stöd ni ger verkligen stödjer och inte hindrar elevens utveckling?
- Hur hittar ni balansen mellan att ge stöd och samtidigt ha höga förväntningar?
- Hur gör ni för att formulera mål på både högre och lägre kognitiv nivå?
- Hur gör ni för att skapa en inkluderande klassrumsmiljö som ger utrymme för mångfald och som ger trygghet vid kunskapsmässiga utmaningar?

Hur har elevers inflytande och delaktighet påverkat undervisningen?

- Vilka former för inflytande och delaktighet använder ni?
- Hur skiljer de sig åt mellan olika åldrar?
- Vad har eleverna inflytande över?
- Hur gör ni för att ta emot återkoppling om undervisningen från eleverna? Hur gör ni för att arbeta vidare utifrån den?
- Hur ser ni på elevaktiv undervisning, till exempel i förhållande till lärarens instruerande, berättande och kunskapsförmedlande roll?
- Hur tänker ni för att öka elevernas inflytande och delaktighet med stigande ålder?